

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้เป็นอันดับที่ 6 ของโลกรองจากประเทศจีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังกลาเทศ และเวียดนาม มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 65,640 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 37.54 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด ได้ผลผลิตรวม 25,608 ล้านตัน ปริมาณส่งออกทั้งหมด 7,563,602 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออก 67,690 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร , 2544) คิดเป็นร้อยละ 57.43 ของมูลค่าผลผลิตทั้งหมด เป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลก โดยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวในตลาดโลกมากถึง 26% (www.foodmarketexchange.com , 2546) และส่งออกข้าวเป็นสินค้าออกเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศ (ศูนย์สารสนเทศการค้าระหว่างประเทศ, 2544)

ในการลงทุนปลูกข้าวนั้นยังมีปัญหาที่เกษตรกรควรต้องเผชิญก็คือ เกษตรกรจะมีความเสี่ยงต่อการลงทุนสูง ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศที่มีความไม่แน่นอนมีผลทำให้ปริมาณผลผลิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีความแน่นอน ทำให้ระดับราคาที่เกษตรกรได้รับหรือราคาข้าวเปลือกค่อนข้างต่ำ และราคายังมีความผันผวนค่อนข้างสูงอีกด้วย ดังนั้นเกษตรกรจึงขาดทุนหรือได้รับกำไรต่ำเป็นส่วนมาก ส่งผลทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่มีเสถียรภาพ มีผลต่อเนื่องทำให้รายได้ของประเทศไม่มีเสถียรภาพไปด้วย

จากการที่ปัญหาราคาข้าวที่ไม่แน่นอนนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงราคาข้าวในรูปแบบต่างๆ เช่น การรับจำนำข้าวเปลือก โดยองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าความเสี่ยงด้านราคาที่ผันผวนของข้าวได้อย่างถาวร เนื่องจากไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาที่จุดเริ่มต้น ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างอุปสงค์และอุปทาน นอกจากนี้การแทรกแซงสินค้าเกษตรยังทำให้ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากกล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 45 ของเงินช่วยเหลือด้านการตลาดและสินค้าเกษตรทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2543 แม้กระนั้นก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้อย่างทั่วถึง (บดินทร์, 2545)

เนื่องจากการซื้อขายข้าว ในประเทศไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการซื้อขายแบบส่งมอบสินค้าทันที (spot trading) คือเป็นการซื้อขายไปโดยชำระราคาเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อในรูปแบบต่างๆ ณ ระดับราคาที่ตกลงกันในวันนั้นหรือเป็นการซื้อขายแบบส่งมอบในวันข้างหน้า (forward

trading) คือ ทำการตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการที่จะส่งมอบสินค้าในวันข้างหน้าในระดับราคาที่ตกลงกันได้ ซึ่งการซื้อขายที่เป็นอยู่นี้ยังเป็นการซื้อขายที่ไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากราคาที่ทำการซื้อขายกันไม่สอดคล้องกับคุณภาพของข้าวในตลาดที่ควรจะเป็น (กรมการค้าภายใน, 2544 และ www.dit.go.th ,2546) เพราะ การซื้อขายมีการผ่านคนกลางหลายชั้นตอนจึงเกิดค่าใช้จ่ายทางการตลาดที่สูง และมีโอกาสที่ราคาที่เกษตรกรได้รับอาจถูกบิดเบือนไป เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารของตลาด ทำให้เกษตรกรไม่สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นหากมีตัวชี้วัดหรือสถาบันใดๆที่สามารถให้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงรวดเร็วและแม่นยำแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถคาดคะเนราคาข้าวล่วงหน้าได้ก็จะเป็นการช่วยให้เกษตรกรที่จะลงทุนปลูกข้าวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้าว สามารถรับรู้รายรับและสามารถวางแผนการผลิตข้าวได้ดีขึ้นและลดภาระความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงเป็นสถาบันที่มีกลไกในการให้ข้อมูลราคาสินค้าล่วงหน้าแก่เกษตรกรหรือผู้ที่ทำการค้าข้าว ให้ทราบได้ว่าราคาข้าวจะมีราคาในอนาคตเป็นอย่างไร เพื่อทำการตัดสินใจที่จะลงทุนเพาะปลูก และจัดจำหน่ายผลผลิต

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเพื่อที่จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพตลาดและเป็นเครื่องมือในการลดความผันผวนของราคาและเป็นการค้นพบราคาในอนาคต (price discovery) ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนการผลิตและการตลาดเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ กระทรวงพาณิชย์โดยกรมการค้าภายในจึงได้เสนอร่างกฎหมายซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาให้ตราเป็นพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในปี พ.ศ. 2542 (กรมการค้าภายใน, 2544) เพื่อรองรับการจัดตั้งตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่เปิดทำการซื้อขายแล้วเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2547 แต่การที่ประเทศไทยจะมีตลาดล่วงหน้านั้นจะเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ค้าเพียงไรนั้นยังไม่อาจที่จะทราบได้ แต่เนื่องจากราคาข้าวในตลาดโลกมีผลต่อมายังตลาดข้าวในประเทศไทย ซึ่งถ้าราคาในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับราคาในตลาดล่วงหน้าด้วยแล้วย่อมแสดงถึงทิศทางที่ตลาดล่วงหน้าจะเป็นจะประโยชน์ต่อการตัดสินใจของเกษตรกรและผู้ค้าในประเทศหากจะมีการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเกิดขึ้น

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมราคาของตลาดข้าวในประเทศกับราคาข้าวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่สำคัญของโลกซึ่งได้แก่ Chicago Board of Trade (CBOT) เพื่อประกอบการทำความเข้าใจว่าราคาข้าวตลาดล่วงหน้าในต่างประเทศมีความสัมพันธ์กับราคาข้าวตลาดส่งมอบทันทีในตลาดระดับใดของประเทศไทย เนื่องจากราคาที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายข้าวในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าสามารถเป็นตัวที่กำหนดราคาสินค้าเกษตรที่ทำการซื้อขายแบบส่งมอบทันทีในช่วงเวลาหนึ่งๆได้ ถ้าหากตลาดมีประสิทธิภาพ ราคาที่เกิดขึ้นในตลาดซื้อขายข้าวล่วงหน้าจะมีความสัมพันธ์กับราคาทำการซื้อขายแบบส่งมอบทันทีใน

อนาคต จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพตลาดในการซื้อขายข้าวล่วงหน้าว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่โดยทำการศึกษาดังวิธีทางเศรษฐมิติ ซึ่งหากตลาดมีประสิทธิภาพเพียงพอคือราคาข้าวที่ซื้อขายในตลาดล่วงหน้าสามารถกำหนดราคาข้าวที่ซื้อขายในตลาดส่งมอบทันที เกษตรกรหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถที่จะใช้ราคาที่เกิดขึ้นในตลาดล่วงหน้ามาใช้ในการทำนายราคาข้าวที่จะเกิดล่วงหน้า ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจการผลิตข้าวได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้นในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อทราบพฤติกรรมการส่งผ่านราคาข้าวของตลาดระดับต่างๆ ในประเทศไทย
- 1.2.2 เพื่อประมาณความสัมพันธ์ระหว่างราคาตลาดล่วงหน้าในตลาดต่างประเทศกับราคาปัจจุบันของตลาดระดับส่งออกของประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ให้อำนาจผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งหมายถึง ผู้ค้าในประเทศ ผู้ส่งออก เกษตรกร และหน่วยงานของรัฐทราบว่าการตลาดในประเทศในระดับใดเป็นตลาดที่ควรใช้อ้างอิง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการผลิตและการกำหนดราคาข้าวในประเทศ
- 1.3.2 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของตลาดล่วงหน้าเมื่อมีการค้าในประเทศไทยเองว่าราคาตลาดล่วงหน้าในอนาคต (futures price) จะเป็นตัวชี้วัดราคาในตลาดส่งมอบทันทีในประเทศไทย (spot price) เพื่อเป็นประโยชน์ในการพยากรณ์ราคาที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษานี้จะเป็นการศึกษาราคาข้าวขาว 5% ที่ทำการส่งออกและมีคุณภาพใกล้เคียงกับข้าวเปลือกที่มีการค้าในตลาดล่วงหน้า ตลาดล่วงหน้าต่างประเทศจะเลือกประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศคู่แข่งด้านการส่งออกข้าวคุณภาพดี ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ราคาของข้าวที่ใช้คือ ข้าวเปลือกเมล็ดยาว 100% ชั้น 2 (U.S. No.2 or better long grain rough rice) ของตลาดล่วงหน้า Chicago Board of Trade (CBOT)

1.5 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ ราคาข้าวเปลือก 5% ที่เกษตรกรได้รับจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ราคาขายส่งข้าวขาว 5% ที่ตลาดกรุงเทพฯ จากกรมการค้าภายใน ราคาข้าวขาว 5% ส่งออก F.O.B. จากสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ โดยข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลรายสัปดาห์ตั้งแต่เดือนมกราคม 2541 – ธันวาคม 2546

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับตลาดล่วงหน้าจะใช้ราคารายสัปดาห์ของวันที่เปิดทำการโดยเป็นข้อมูลของวันทำการวันสุดท้าย 2 สัปดาห์ก่อนวันส่งมอบวันสุดท้ายของเดือนส่งมอบ ซึ่งทำการส่งมอบ ณ คลังสินค้าเมือง Craighead , Jackson , Pointsett , Woodruff , Cross , St. Francis , Lonoke , Monroe , Jefferson , Arkansas และ DeSha ในมลรัฐ Arkansas ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.cbots.com , 2547) ซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมจาก www.spotmarketplace.com/futures และ www.econstats.com. ตั้งแต่เดือนมกราคม 2544 – กรกฎาคม 2547

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ตลาดซื้อขายล่วงหน้า (futures market) หมายถึง สถานที่ที่เป็นศูนย์รวม หรือศูนย์กลางการซื้อขายสินค้าที่มีผู้ซื้อ ผู้ขายมาประมูลหรือต่อรองราคา โดยเปิดเผยและทำสัญญาซื้อขายเพื่อส่งมอบในอนาคตตามชนิด ปริมาณ คุณภาพ สถานที่ และเวลาส่งมอบสินค้า ภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอน โดยผ่านตัวแทนที่เป็นสมาชิกของตลาดในวัน และเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น

สัญญาล่วงหน้า หมายถึง สัญญาที่ผู้ขายตกลง ส่งมอบสินค้าเกษตรตามชนิด คุณภาพ ปริมาณ ให้แก่ผู้ซื้อในข้างหน้า ณ สถานที่ที่กำหนด และผู้ซื้อตกลงชำระราคาให้แก่ผู้ขาย

การซื้อขายล่วงหน้า หมายถึง การซื้อสินค้าเกษตรโดยวิธีการประมูล โดยเปิดเผยในตลาดเพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้น ในวันข้างหน้าตามปริมาณและราคาที่ตกลงกันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด

ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายถึง คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตรซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบ หรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นจากตลาดแล้ว

มาตรฐานสินค้าข้าว (rice standards) หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับข้าวแต่ละประเภท และชนิด สำหรับการค้าภายในประเทศและการค้าต่างประเทศ

ข้าวขาว (White rice) หมายถึง ข้าวที่ได้จากการนำข้าวกล้องเข้าไปขัดเอารำออกแล้ว

ข้าวขาว 5 % หมายถึง ข้าวที่ประกอบด้วยข้าวเมล็ดยาวชั้น 1 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20.0 นอก นั้นเป็นข้าวเมล็ดยาวชั้น 2 และ ชั้น 3 ในจำนวนทั้งหมดนี้ อาจมีข้าวเมล็ดสั้นได้ไม่เกินร้อยละ 10.0 และมีส่วนผสมเป็นข้าว เต็มเมล็ด ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60.0 ข้าวหักที่มีความยาวตั้งแต่ 3.5 ส่วนขึ้นไป แต่ไม่ถึง 7.5 ส่วน ไม่เกินร้อยละ 7.0 ในจำนวนนี้อาจมีข้าวหักที่มีความยาวไม่ถึง 3.5 ส่วน และไม่ ผ่านตะแกรงเบอร์ 7 ไม่เกินร้อยละ 0.5 และปลายข้าวสีวันไม่เกินร้อยละ 0.1 นอกนั้นเป็นต้นข้าวที่ มีความยาวตั้งแต่ 7.5 ส่วนขึ้นไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved